

Herstartnota

KRW-maatregelen Paterswoldsemeer

Bestuurlijk opdrachtgever	Annette van Velde	Auteur	M. Pietersen
Ambtelijk opdrachtgever	Menno van der Meer	Proces	WSWV
Versie	Definitief	Programma	Waterveiligheid
Datum	14-05-2020	<i>Waterschap NOORDERZIJLVEST</i> 	

Inhoudsopgave

Inhoud

1 Herstartnota KRW-maatregelen Paterswoldsemeer	3
1.1 Inleiding	3
1.2 Het Paterswoldsemeer	3
1.3 Open Brief	3
1.4 Vervolg.....	3
1.5 Doel herstartdocument	3
2 Wat ging eraan vooraf.....	5
2.1 Advies en beslisnota KRW	5
2.2 Stroomgebiedbeheerplan Rijndelta 2009-2015.....	5
2.3 Aanwijzing waterlichamen	5
3 Streefbeeld 2027 Paterswoldsemeer	6
3.1 Bandbreedte in de KRW-doelen Paterswoldsemeer.....	6
3.2 KRW-maatregelen Paterswoldsemeer	7
3.3 Toelichting voorgenomen KRW-maatregelen Paterswoldsemeer.....	9
4 Kosten KRW-maatregelen	11
4.1 Baten	11
5 Juridisch kader.....	12
6 Tijdlijn vervolg	13
7 Communicatie	13
BIJLAGE 1: Achtergrondinformatie Kaderrichtlijn Water	14
BIJLAGE 2: Tijdpad KRW-maatregelen Paterswoldsemeer	20
BIJLAGE 3: Overzichtskaart KRW-maatregelen	21
BIJLAGE 4: Stroomschema gebiedsproces	22
BIJLAGE 5: Vragen vanuit de omgeving.....	23
BIJLAGE 6: Ideeën en suggesties uit omgeving	29

1 Herstartnota KRW-maatregelen Paterswoldsemeer

1.1 Inleiding

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is in 2000 in werking getreden. De KRW is in 2003 opgenomen in Nederlandse wetgeving (Waterwet). Het doel is dat de kwaliteit van alle wateren in de lidstaten van de EU in 2027 schoon en gezond moeten zijn. Het Paterswoldsemeer is een KRW-waterlichaam.

1.2 Het Paterswoldsemeer

Voor het Paterswoldsemeer is het waterschap in 2018 gestart met de voorbereiding van een deel van de geplande KRW-maatregelen. Tijdens bijeenkomsten en uit diverse contacten werd duidelijk dat bij omwonenden en belangenorganisaties zorgen- en bezwaren zijn tegen de uit te voeren KRW-maatregelen voor het Paterswoldsemeer. Het gaat daarbij met name om de mogelijke woekering van waterplanten over het meer, omdat dit het recreatief gebruik van het meer kan belemmeren.

1.3 Open Brief

Horecaondernemers, recreatieondernemers, watersportverenigingen, recreatieverenigingen, omwonenden en betrokkenen hebben deze zorgen kenbaar gemaakt middels een Open Brief, verstuurd vanuit de Beweging Recreatie Paterswoldsemeer aan het bestuur van waterschap Noorderzijlvest. De bijeenkomst van 24 februari 2020 stond in het teken van de Open Brief van de Beweging Recreatie Paterswoldsemeer, waarin de zorgen over een deel van de door het waterschap Noorderzijlvest uit te voeren KRW-maatregelen werden benoemd. De dijkgraaf heeft toegezegd dat er geen moeraszones worden aangelegd in het Paterswoldsemeer, maar dat de KRW-doelen niet ter discussie staan. De avond werd afgesloten met de oproep om mee te denken over alternatieven KRW-maatregelen voor de inrichting van moeraszone. De ideeën, suggesties en vragen die in en rond deze avonden vanuit het gebied naar voren zijn gebracht, staan vermeld in bijlagen 5 en 6.

1.4 Vervolg

Het waterschap wil graag samen met betrokkenen en belanghebbenden alternatieven ontwikkelen die in hoge mate recht doen aan de KRW-doelen en de belangen van bewoners/gebruikers van het Paterswoldsemeer. Daarbij wil het waterschap zo goed mogelijk gebruik maken van de lokaal aanwezige kennis en denkkracht. De zorgen die leven worden serieus genomen.

Als eerste stap in het proces om te komen tot alternatieve KRW-maatregelen is Ton Baas als onafhankelijk procesbegeleider gevraagd om met omwonenden en belanghebbenden in gesprek te gaan. Deze gesprekken moeten leiden tot een inventarisatie en inzicht in mogelijke maatregelen en aandachtspunten uit het gebied.

Daarna wordt onderzocht welke alternatieve maatregelen kunnen bijdragen aan de KRW-doelen 2027 voor het Paterswoldsemeer. In de analyse wordt gekeken naar technische uitvoerbaarheid, de kosten en het maatschappelijk draagvlak. Op basis van deze analyse besluit het algemeen bestuur van het waterschap Noorderzijlvest uiteindelijk welke KRW-maatregelen uitgevoerd gaan worden. Bij deze stappen is steeds betrokkenheid van omwonenden en belanghebbenden voorzien, zodat de kennis, denkkracht en inzichten van de directbetrokkenen zo goed mogelijk worden benut bij het vinden van alternatieve oplossingen.

1.5 Doel herstartdocument

In dit herstartdocument wordt op hoofdlijnen een overzicht gegeven van de achtergronden van de KRW en de voorgestelde maatregelen. Het document is bedoeld om eenieder die bij het komende proces betrokken is dezelfde informatie te geven over de eerder gemaakte keuzes, financiële

aspecten en de aanpak van het nu komende proces. Ook gaat het document in op de stappen die nodig zijn om tot een besluit te komen.

Voor algemene informatie over de KRW-systematiek en het bijbehorende tijdspad wordt verwezen naar bijlagen 1 en 2. De overige bijlagen bevatten kaartmateriaal, het stroomschema voor het gebiedsproces, de meest gestelde vragen en aangedragen ideeën en suggesties uit de omgeving.

2 Wat ging eraan vooraf

2.1 Advies en beslisnota KRW

De Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) is in 2000 in werking getreden. De KRW is in 2003 opgenomen in Nederlandse wetgeving (Waterwet). Het doel is dat de kwaliteit van alle wateren in de lidstaten van de EU in 2027 schoon en gezond moeten zijn. Daarvoor geldt een resultaatsverplichting.

De Stuurgroep Water 2000+ en het RBO Rijn-Noord hebben in 2007 de Adviesnota 'Schoon en gezond water in Noord-Nederland' aangeboden aan bestuurders in Noord-Nederland. In de Adviesnota worden op hoofdlijnen doelen, maatregelen en kosten van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) aangedragen, die de overheden in Noord-Nederland gezamenlijk kunnen uitvoeren. De provincies, gemeenten en waterschappen in Noord-Nederland hebben vervolgens op basis van de Adviesnota gezamenlijk de Beslisnota 'Schoon en gezond water Neder Eems en Rijn-Noord' vastgesteld. In deze nota staan op hoofdlijnen de gekozen doelen, maatregelen en kosten van de KRW en wordt het bestuurlijke besluitvormingsproces bij provincies, waterschappen en gemeenten beschreven. De Beslisnota is in mei 2008 vastgesteld door het Algemeen Bestuur van waterschap Noorderzijlvest.

2.2 Stroomgebiedbeheerplan Rijndelta 2009-2015

Op basis van de Advies -en Beslisnota zijn de KRW-doelen en maatregelen vastgelegd in het Stroomgebiedsbeheerplan Rijndelta (SGBP). Het Paterswoldsemeer ligt in het deelstroomgebied Rijn-Noord. De KRW kent drie planperiodes van ieder 6 jaar die leiden tot een SGBP. In deze drie periodes wordt via maatregelen toegewerkt naar de doelen die uiteindelijk in 2027 gehaald moeten zijn. In de eerste periode (SGBP 1) zijn de waterkwaliteitsdoelen 2027 voor het Paterswoldsemeer bepaald.

2.3 Aanwijzing waterlichamen

Een stroomgebied is ingedeeld in waterlichamen. Per waterlichaam zijn doelen en maatregelen bepaald. In 2004 is de indeling van waterlichamen (begrenzing, watertype en status) gemaakt op basis van fysieke, chemische en biologische kenmerken en de vorm en mate van menselijke beïnvloeding. Op die manier is het Paterswoldsemeer bestempeld als een waterlichaam van het type 'Matig grote, ondiepe laagveenplassen' (het type M27) met de status 'sterk veranderd'.

De typering en status M27 – 'sterk veranderd' van het Paterswoldsemeer is vastgelegd in het nationaal Stroomgebiedbeheersplan Rijndelta.

Nadere achtergrondinformatie over de Kaderrichtlijn Water, de begrenzing van waterlichamen, de KRW-doelen en de beoordeling van KRW-doelen staat in bijlage 1. Het bijbehorend tijdpad is opgenomen in bijlage 2.

3 Streefbeeld 2027 Paterswoldsemeer

Het KRW-streefbeeld 2027, ook wel Goed Ecologisch Potentieel of kortweg GEP genoemd, voor het Paterswoldsemeer is een helder, waterplantenrijk meer met goede recreatiemogelijkheden. Als gevolg van het goede doorzicht komen in het meer veel ondergedoken waterplanten voor, die op hun beurt een geschikt leefgebied creëren voor velerlei waterinsecten, zoals de Variabele waterjuffer en de Melkwitte platworm, en vissen, zoals de Ruisvoorn en Snoek. De oevers worden niet of natuurvriendelijk onderhouden.

Het waterschap Noorderzijlvest heeft een resultaatsverplichting om de KRW-doelen voor het Paterswoldsemeer in 2027 te halen. Tegelijkertijd heeft het Paterswoldsemeer een zeer belangrijke recreatieve functie en die moet in stand blijven. Door realisatie van KRW-maatregelen verbetert de waterkwaliteit, maar neemt de groei van waterplanten ook toe. Het waterschap streeft naar evenwichtige oplossingen die kunnen rekenen op draagvlak van de omgeving. Schoon water met waterplanten, maar geen overmatige aanwas van waterplanten. Overmatige aanwas van waterplanten is vanuit de recreatieve functie van het meer ongewenst.

De huidige fosfaatbelasting staat het bereiken van het streefbeeld in 2027 in de weg. Om de KRW-doelen te kunnen behalen is het noodzakelijk dat de fosfaatbelasting wordt teruggebracht. De hoeveelheid en de mate waarin gebeurt in afstemming met de Beweging Recreatie Paterswoldsemeer, Natuurmonumenten, Sportvisserij Groningen Drenthe.

De voorgenomen KRW-maatregelen voor het Paterswoldsemeer zijn dan ook vooral gericht op het zoveel mogelijk verlagen van de huidige fosfaatbelasting en het verhogen van de veerkracht van het meer, zodat de waterkwaliteit van het meer beter wordt.

Monitoring en evaluatie zijn cruciale bouwstenen voor de acceptatie van de voorgenomen KRW-maatregelen en voor het bereiken van het streefbeeld in 2027. Aanvullende alternatieve KRW-maatregelen voor het Paterswoldsemeer moeten eveneens worden afgestemd op de monitoring en evaluatie van de effecten van de voorgenomen KRW-maatregelen. De nadere uitwerking van de monitoring en evaluatie wordt afgestemd met de Beweging Recreatie Paterswoldsemeer, Natuurmonumenten, Sportvisserij Groningen Drenthe.

Het ecologische streefbeeld vanuit de Kaderrichtlijn Water voor het Paterswoldsemeer is in 2027 een helder, waterplantenrijk meer met de daaraan verbonden macrofauna- en visgemeenschap waar men volop kan recreëren.

De uit te voeren KRW-maatregelen zijn erop gericht om bij te dragen aan het ecologische streefbeeld vanuit de Kaderrichtlijn Water.

3.1 Bandbreedte in de KRW-doelen Paterswoldsemeer

De KRW-doelen zoals het waterschap Noorderzijlvest via het Rijk aan 'Brussel' heeft doorgegeven, zijn niet in beton gegoten. De KRW kent drie planperiodes van ieder 6 jaar. De KRW schrijft voor dat het proces van het afleiden van KRW-doelen elke 6 jaar (aan de start van elke planperiode), opnieuw kan worden doorlopen, zodat nieuwe inzichten adequaat kunnen worden meegenomen in de doelen (zie de Handreiking KRW-doelen, www.stowa.nl/nieuws/handreiking-krw-doelen).

Als nieuwe kennis en/of inzichten gedurende de drie planperiodes leiden tot het aanpassen van het Goed Ecologisch Potentieel, dan wordt dat binnen de KRW aangeduid als een technische doelaanpassing. Een technische doelaanpassing is volgens de Handreiking bijvoorbeeld mogelijk als

blijkt dat een KRW-maatregel bij nader inzien niet haalbaar is vanwege significante schade aan gebruiksfuncties van in dit geval het Paterswoldsemeer.

De KRW geeft echter geen vaste definitie van significante schade maar voorziet in bestuurlijke beslissruimte om hierover per geval een besluit te nemen. Dat besluit moet goed beargumenteerd en transparant zijn.

KRW-doelen kunnen worden aangepast. Een technisch doelaanpassing is bijvoorbeeld mogelijk als blijkt dat KRW-maatregelen bij nader inzien niet haalbaar zijn vanwege significante schade aan gebruiksfuncties, zoals bijvoorbeeld recreatie. Ook moet duidelijk zijn dat er geen alternatieven zijn om de KRW-doelen alsnog te bereiken. Doelaanpassingen moeten grondig onderzocht, onderbouwd en beargumenteerd aan het Rijk worden voorgelegd.

3.2 KRW-maatregelen Paterswoldsemeer

Om het streefbeeld Paterswoldsemeer te kunnen bereiken, heeft het waterschap KRW-maatregelen ontwikkeld. Het algemeen bestuur heeft op 16 september 2015 het maatregelenpakket voor het Paterswoldsemeer vastgesteld zoals opgenomen in de KRW-factsheet te vinden op www.waterkwaliteitsportaal.nl. De KRW-maatregelen zijn weergegeven op de overzichtskaart in bijlage 3. Het waterschap is verantwoordelijk voor de uitvoering van de KRW-maatregelen uit de factsheet, met uitzondering van de structuurvisie Meerweg, deelplan Oost. Initiatiefnemer voor deze maatregel is de provincie Groningen. De voorgenomen KRW-maatregelen voor het Paterswoldsemeer geven deels invulling aan de KRW-maatregelen die op 16 september 2015 zijn vastgesteld door het waterschap. Het vastgestelde KRW-maatregelenpakket bestaat uit de onderstaande maatregelen;

KRW-maatregel Paterswoldsemeer		Toelichting maatregel
1	Verbreden bestaande stuw nabij de Meerschapsboerderij	Deze maatregel omvat het verbreden van de bestaande stuw nabij de Meerschapsboerderij. Het doel is om de waterafvoer in het Paterswoldsemeer te verbeteren. Daarnaast worden in het gebied tussen de Piccardthofplas en het Paterswoldsemeer natuurvriendelijke oevers ingericht.
2	Aanpak vismigratieknelpunt Piccardthofplas / Paterswoldsemeer	Deze maatregel bestaat uit het vispasseerbaar maken van de te verbreden stuw nabij de Meerschapsboerderij. Het doel van deze maatregel is om migratie van vis in het traject tussen de Piccardthofplas en het Paterswoldsemeer mogelijk te maken
3	Vervangen poldergemaal Hoornsedijk met ijzerzandbassin	Deze maatregel omvat het vervangen van het bestaande gemaal op nagenoeg dezelfde locatie, in combinatie met het aanleggen van een ijzerzandbassin. Het doel van het ijzerzandbassin is om de fosfaatbelasting op het Paterswoldsemeer te verminderen (bronreductie).
4	Peilbesluit Paterswoldsemeer	De mogelijkheid voor het toepassen van dynamisch peilbeheer is onderzocht. Gebleken is dat een dynamisch peilbeheer in het Paterswoldsemeer niet mogelijk is. Daarom is een vast peil voorgesteld met een bandbreedte van +/- 5 cm.
5	Baggeren Paterswoldsemeer	Deze maatregel zou kunnen bijdragen aan de KRW-doelen voor het Paterswoldsemeer. Tijdens het gebiedsproces wordt verkend op welke wijze invulling kan worden gegeven aan deze maatregel.
6	Inrichten moeraszones	Deze maatregel maakt geen onderdeel meer uit van het gebiedsproces. Voor deze maatregel wordt samen met de omgeving gezocht naar alternatieve oplossingen.
7	Beperken inlaat gebiedsvreemd water	Deze KRW-maatregel heeft raakvlakken met de KRW-maatregel 'peilbesluit Paterswoldsemeer'. Een vast peil draagt meer bij aan het bereiken van de KRW-doelen dan het huidige 'reguliere' peilbeheer.
8	Onderzoek vermindering overlast blauwalg	Het onderzoek naar de vermindering van overlast door blauwalg inmiddels is uitgevoerd en uitkomst wordt met stuurgroep gedeeld.
9	Beperken afval vanuit recreatie	Deze maatregelen maakt geen onderdeel uit van het gebiedsproces.
10	Verminderen emissie nutriënten landbouw en natuur	Deze KRW-maatregelen worden meegenomen in het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). Om de knelpunten op het gebied van water op te lossen vindt er vanuit DAW intensieve samenwerking plaats tussen de agrarische sector en waterschappen, natuurorganisaties, provincies en drinkwaterbedrijven. Het doel van het DAW is een bijdrage leveren aan de wateropgaven in agrarische gebieden en het realiseren van een economisch sterke en duurzame landbouw.
11	Vermindering erfafspoeling	

Tabel 1: KRW-maatregelen Paterswoldsemeer als vastgesteld door het Algemeen Bestuur op 16 september 2015

De omgeving staat kritisch tegenover nut en noodzaak van enkele bovengenoemde maatregelen.

Een grote zorg is de toename van de waterplanten als gevolg van een verbeterde waterkwaliteit. Een zeer plantenrijk Paterswoldsemeer kan het recreatief gebruik ernstig belemmeren.

Er is behoefte aan monitoring van effecten en het schetsen van een totaalbeeld tot 2027. Dit vergt tijd en kosten maar is cruciaal voor het welslagen van het gebiedsproces en realisatie van de KRW-maatregelen. In de bijeenkomst van 24 februari 2020 is toegezegd dat samen met het gebied naar alternatieve oplossingen wordt gezocht voor de maatregel 'inrichten moeraszone'.

3.3 Toelichting voorgenomen KRW-maatregelen Paterswoldsemeer

Na de vaststelling van de herstartnota gaat het waterschap verder met de nadere uitwerking van de onderstaande voorgenomen KRW-maatregelen. Parallel aan de nadere uitwerking van de voorgenomen KRW-maatregelen gaat de Stuurgroep samen met de inhoudelijke groep werken aan alternatieve KRW-maatregelen die samen het streefbeeld van het Paterswoldsemeer in 2027 moeten bereiken. De voorgenomen KRW-maatregelen zijn:

1. Verbreden bestaande stuw nabij de Meerschapsboerderij
2. Aanpak vismigratieknelpunt Piccardthofplas / Paterswoldsemeer
3. Vervangen poldergemaal Hoornsedijk met ijzerzandbassin
4. Peilbeheer Paterswoldsemeer

Deze maatregelen worden hieronder kort beschreven. Voor de overige maatregelen wordt samen met het gebied gezocht naar alternatieven.

Verbreden stuw nabij Meerschapsboerderij en aanpak vismigratieknelpunt

Het verbreden van de stuw nabij de Meerschapsboerderij leidt tot een grotere afvoercapaciteit van het Paterswoldsemeer. Onderzocht moet worden of het achterliggende watersysteem door het verbreden van de Meerschapsstuw niet te veel wordt belast ten tijde van extreme neerslagperiodes. Het onderzoek is inmiddels opgestart, waarbij het gehele watersysteem wordt getoetst aan klimaatbestendigheid.

Verder gaat het waterschap in de afvoerroute, benedenstrooms van de te verbreden Meerschapsstuw, maatregelen uit te voeren. Ten noorden van de Veenweg en ten westen van de Woldsloot ligt een natuurterreintje met een bijbehorende vispassage van Natuurmonumenten. Uit onderzoek blijkt dat deze vispassage totaal niet meer functioneert als gevolg van achterstallig onderhoud. Door het verwijderen van deze vispassage kan vismigratie plaatsvinden tussen de Piccardthofplas en het Paterswoldsemeer. Daarnaast wordt de te verbreden Meerschapsstuw voorzien van een vispassage. In het natuurterreintje van Natuurmonumenten worden natuurvriendelijke oevers ingericht als maatregel voor natuur, flora, fauna en verbetering van de waterkwaliteit. Dit gebied dient ook als paai- en opgroeigebied voor vis om zo bij te dragen aan de visstand en daarmee indirect aan de KRW-doelen voor het Paterswoldsemeer.

Het verbreden van de stuw nabij de Meerschapsboerderij en de aanpak van het vismigratieknelpunt hebben geen effect op de oppervlaktewaterkwaliteit van het Paterswoldsemeer. De nadere planuitwerking van deze KRW-maatregelen wordt voortgezet, parallel aan het gebiedsproces. Op deze manier wordt zo min mogelijk voorbereidingstijd verloren. Er worden duidelijke communicatieafspraken gemaakt over het delen van projectinformatie met de omgeving.

Vervangen poldergemaal Hoornsedijk in combinatie met een ijzerzandbassin

Het doel van deze KRW-maatregel is om de fosfaatbelasting op het Paterswoldsemeer te verminderen (bronreductie). Aanvankelijk werd uitgegaan van het verplaatsen van het gemaal naar het Noord-Willemskanaal. Om afwenteling van waterafvoer op andere systemen te voorkomen en gebiedseigen water zoveel mogelijk beschikbaar te houden voor de drogere perioden, is de keuze gemaakt om het bestaande gemaal te vervangen op nagenoeg dezelfde locatie, in combinatie met een ijzerzandbassin. Dit ijzerzandbassin zorgt voor reductie van de fosfaatbelasting op het

Paterswoldsemeer, doordat het fosfaat achterblijft in het ijzerzandbassin. Daarnaast is het huidige poldergemaal dringend aan vervanging toe. Het gemaal is sterk verouderd, wat resulteert in een relatief hoge frequentie technische storingen. Hierdoor kan de vereiste bedrijfszekerheid van het huidige gemaal niet meer worden gegarandeerd. Het nieuwe poldergemaal wordt toekomstbestendig, doordat in het ontwerp rekening wordt gehouden met klink, bodemdaling en klimaatverandering. Deze KRW-maatregel bevindt zich momenteel in de voorbereidingsfase.

Het vervangen van poldergemaal Hoornsedijk is een op zichzelf staande KRW-maatregel. De combinatie met het ijzerzandbassin maakt dat deze maatregel bijdraagt aan vermindering van de fosfaatbelasting en daarmee aan een helder plantenrijk meer.

Het effect van deze KRW-maatregel op de waterkwaliteit en onderwater plantengroei wordt de komende jaren goed gemonitord.

Peilbeheer Paterswoldsemeer

Er zijn verschillende vormen van peilbeheer op het Paterswoldsemeer mogelijk, zoals regulier peilbeheer, vast peilbeheer en dynamisch peilbeheer. Om optimaal bij te dragen aan de KRW-doelen voor het Paterswoldsemeer is het wenselijk om een zo natuurlijk mogelijk peilregiem, ook wel dynamisch peilbeheer genoemd, te hanteren. Maar het toekomstige waterpeil op het Paterswoldsemeer is niet alleen een KRW-afweging. De verschillende vormen van peilbeheer hebben als doel om gebruiksfuncties in het gebied optimaal te bedienen. Naast de gebruiksfuncties in het gebied worden ook klimaatverandering, waterkwaliteit, bodemdaling, grondwater, waterhuishouding en ecologie meegenomen in de belangenafweging.

Het Algemeen bestuur heeft op 16 september 2015 ingestemd met het KRW-maatregelenpakket waarbij is aangegeven dat het aspect 'klimaat' ondergeschikt was aan 'KRW-doel'. Dat blijkt, nu na effectonderzoek en belangenafweging, toch anders te liggen.

De voorlopige conclusie is nu dat een dynamisch peilbeheer niet mogelijk is. Het waterpeil kan in de winter niet veel hoger vanwege drooglegging woningen en verlies aan mogelijkheden om overtollige neerslag te bufferen. In de zomer kan het waterpeil niet veel lager vanwege vaardiepte voor recreatie en veenoxidatie. Daarom wordt nu een vast peil voorgesteld. Dit wijkt af van het in 2015 door het Algemeen Bestuur van het waterschap genomen besluit om ten behoeve van de KRW over te gaan op dynamisch peilbeheer.

Tijdens de bijeenkomst op 24 februari 2020 is richting het gebied dan ook aangegeven dat de voorkeur uit gaat naar een vast waterpeil voor het Paterswoldsemeer. Het Algemeen Bestuur van het waterschap moet hierover nog een besluit nemen.

Dynamisch peilbeheer op het Paterswoldsemeer lijkt niet haalbaar. Een vast peil heeft de voorkeur. Dit moet nog ter besluitvorming worden voorgelegd aan het Algemeen Bestuur.

4 Kosten KRW-maatregelen

Het totale investeringskrediet voor realisatie van de KRW-maatregelen, verbreden bestaande stuw Meerschapsboerderij, aanpak vismigratieknelpunt Piccardthofplas / Paterswoldsemeer, vervangen poldergemaal Hoornsedijk met ijzerzandbassin en inrichten moeraszone is geraamd op circa EUR 6,1 mln. (excl. intern personeelskosten en rentekosten). Onderdeel van dit bedrag waren de kosten voor de inrichting van moeraszones ter hoogte van circa EUR 3,4 mln. Het peilbesluit is niet in deze investeringen meegenomen. De kostenramingen kennen een bandbreedte van +/- 30 %, omdat de uitwerking van de maatregelen nog moet plaatsvinden en pas later in de voorbereidingsfase een nauwkeuriger kostenraming wordt opgesteld. Tegenover deze kosten staat een POP3-subsidie van EUR 2,5 mln. Op basis van de ramingen zouden de netto kosten voor de KRW-maatregelen in totaal EUR 3,6 mln bedragen.

4.1 Baten

Er is een POP3 subsidie toegezegd van circa EUR 2,5 mln. Met de toekenning van de POP3-subsidie zijn door het waterschap ook gelden toegekend voor de uitvoering van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer. De subsidieverstrekker stelt harde deadlines en output verplichtingen. Ten aanzien van de uitvoering van de Klimaat en/of KRW-maatregelen waar subsidie voor is aangevraagd, is de planning inmiddels uitdagend. Het niet meer uitvoeren van de KRW-maatregel 'inrichting moeraszones', kan gevolgen hebben voor de toegekende subsidie.

Een belangrijk criterium voor de subsidieverstrekker is dat de maatregelen voor het Paterswoldsemeer bijdragen aan KRW-doelen en/of aan de Klimaatdoelstellingen. De voorgenomen KRW-maatregelen zijn cruciaal voor het behalen van de POP3-subsidie. Hoe de alternatieve oplossingen voor het 'inrichten moeraszones' door de subsidieverstrekker zullen worden beoordeeld is op dit moment onzeker. Het tijdig indienen van een gewijzigde subsidieaanvraag inclusief de uitvoering en afronding ervan wordt spannend.

Zeker is wel dat zolang de alternatieve KRW-maatregelen bijdragen aan KRW-doelen en/of aan Klimaatdoelstellingen, een gewijzigde aanvraag voldoende punten zou moeten kunnen scoren om de subsidie niet te verliezen. Uitgangspunt voor de herstart is dat wij samen met de omgeving deze uitdaging aangaan en uiteindelijk één wijzigingsverzoek bij SNN indienen. De financiële, juridische -en planning technische impact van een wijzigingsverzoek brengt onzekerheden met zich mee. Het waterschap maakt zich sterk om samen met de omgeving KRW-maatregelen voor het Paterswoldsemeer te ontwikkelen die bijdragen aan het streefbeeld in 2027. Het waterschap Noorderzijlvest is momenteel in overleg met de subsidieverlener om de aanpak door te nemen.

Uitgangspunt voor de herstart is dat er uiteindelijk één wijzigingsverzoek bij SNN wordt ingediend voor de alternatieve oplossingen waar de omgeving en het waterschap overeenstemming over weten te bereiken.

De financiële, juridische -en planning technische impact van een wijzigingsverzoek brengt onzekerheden met zich mee. Het waterschap Noorderzijlvest is in overleg met de subsidieverlener om de aanpak door te nemen.

5 Juridisch kader

Op 16 september 2015 heeft het Algemeen Bestuur van waterschap Noorderzijlvest de KRW-factsheets en het KRW-maatregelenpakket voor het Paterswoldsemeer en de andere waterlichamen vastgesteld. Bij afwijking van het KRW-maatregelenpakket dient een onderbouwde planwijziging ter goedkeuring aan het Algemeen Bestuur te worden voorgelegd. Daarnaast stelt artikel 3.13 lid 1 van de Waterwet het volgende:

Onze Minister kan, indien internationale verplichtingen of bovenregionale belangen dat noodzakelijk maken, gedeputeerde staten of het bestuur van een waterschap een aanwijzing geven omtrent de uitoefening van bevoegdheden of de uitvoering van taken in het kader van het waterbeheer. [Artikel 3.12, tweede lid](#), is van overeenkomstige toepassing.

Dit betekent dat als de Minister voorziet dat Nederland door het waterschap de KRW-doelstellingen niet haalt, de Minister een aanwijzing kan geven om alsnog de bedachte maatregelen voor het Paterswoldsemeer uit te voeren.

Uit bovenstaande blijkt dat er wel een afwijking van het KRW-maatregelenpakket mogelijk is, mits een onderbouwde projectplanwijziging wordt voorgelegd en goedgekeurd door het Algemeen Bestuur. Op deze wijze houdt het Algemeen Bestuur sturing op de realisatie van de KRW-doelstellingen.

Het maatregelenpakket dat in 2015 is vastgesteld, is onderdeel geworden van de Stroomgebiedbeheerplan Rijndelta van het Rijk. Dit plan is vastgesteld in het kader van Europese verplichtingen. Het algemeen bestuur van waterschap Noorderzijlvest zal uiteindelijk moeten instemmen met een alternatief KRW-maatregelenpakket voor het Paterswoldsemeer, om te voorkomen dat het Rijk van zijn aanwijzingsbevoegdheid gebruik gaat maken.

Het waterschap moet een alternatief KRW-maatregelenpakket voor het Paterswoldsemeer ter besluitvorming voorleggen aan het Algemeen Bestuur.

Planperiode 3 SGBP 2022 - 2027

De besluitvorming en vaststelling voor de derde en laatste KRW-planperiode (SGBP3: 2022-2027) is inmiddels gestart. De chemische en ecologische toestand, motivering afwijking toestandsoordeel 2015 en inschatting doelbereik 2027 moeten opnieuw worden aangeleverd. Dit kan een basis geven voor een technische doelaanpassing voor het Paterswoldsemeer (zie paragraaf 'Bandbreedte in KRW-doelen Paterswoldsemeer op pagina 6).

6 Tijdlijn vervolg

De stappen in het te doorlopen proces zijn in de tabel weergegeven. De ontwikkelingen vanwege het COVID-19 virus maken dat de planning niet goed is te bepalen. Het houden van bijeenkomsten met meerdere personen uit het gebied is op dit moment niet mogelijk. Wij inventariseren de mogelijkheden voor digitale bijeenkomsten. Het streven is om in september 2020 de besluitvorming van de voorgenomen KRW-maatregelen vast te stellen in het Algemeen Bestuur en om de alternatieven met draagvlak vanuit het gebied scherp te hebben.

	<i>Stappen</i>	<i>Wat</i>
1.	Inventarisatie	<ul style="list-style-type: none">• Start gesprekken met omwonenden en belangengroepen• Verkennen alternatieve maatregelen• Beantwoorden vragen• Oogst vastleggen in oogstdocument
2.	Verkennen	<ul style="list-style-type: none">• Onderzoek haalbaarheid en effecten alternatieven• Beoordelen alternatieven op haalbaarheid: bijdrage doelen, technische uitvoerbaarheid, financieel en juridisch• Oordeel alternatieven voorleggen aan belangengroepen en bestuur
3.	Keuze	<ul style="list-style-type: none">• Opstellen concept keuzenotitie: maatregelen met raming van kosten, zo nodig scenario's• Concept keuzenotitie voorleggen aan belangengroepen en bestuur• Presentatie keuzenotitie in info-AB
4.	Besluit AB	<ul style="list-style-type: none">• Opstellen AB-voorstel• Behandeling AB-voorstel in DB• Vaststelling KRW-maatregelen Paterswoldsemeer in AB
	Herstart	<ul style="list-style-type: none">• Planuitwerking en voorbereiding

7 Communicatie

Gedurende het komende proces moeten heldere afspraken worden gemaakt over hoe de communicatie met de betrokkenen en de externe communicatie wordt georganiseerd, gericht op openheid en transparantie. Een communicatieplan wordt daarvoor in afstemming met de procesbegeleider door het waterschap opgesteld. Het beoogde stroomschema voor het gebiedsproces is opgenomen in bijlage 4. Het houden van bijeenkomsten met meerdere personen uit het gebied is op dit moment helaas niet mogelijk. Wij kijken naar mogelijkheden van digitale bijeenkomsten.

BIJLAGE 1: Achtergrondinformatie Kaderrichtlijn Water

Kaderrichtlijn Water - algemeen

Doel KRW

De Kaderrichtlijn Water is een Europese richtlijn die de (fysisch-) chemische en ecologische kwaliteit van het oppervlaktewater (rivieren, kustwater en meren) en grondwater binnen de EU-lidstaten (en Zwitserland) moet waarborgen. De KRW is, na afstemming tussen EU-lidstaten, opgesteld door de Europese Commissie en geldt sinds 2000. De KRW gaat daarbij uit van een stroomgebied benadering.

De KRW heeft als doel dat alle Europese wateren uiterlijk in 2027 in een 'goede toestand' verkeren en dat er binnen heel Europa duurzaam wordt omgegaan met water. Voor deze doelen geldt een resultaatsverplichting.

Fasering KRW

Oorspronkelijk moest de 'goede toestand' in 2015 bereikt zijn. Aangezien veel landen, waaronder ook Nederland, in 2015 nog niet aan de vereisten voldeden en de KRW een uitstelmogelijkheid biedt van twee termijnen van zes jaar, ligt de doelstelling voor het behalen van de KRW-doelen nu op 2027.

De KRW kent een plancyclus van zes jaar waaraan een monitoringscyclus en rapportageverplichting is gekoppeld. Dat betekent dat de stroomgebiedbeheerplannen (SGBP) elke zes jaar herzien worden. In het stroomgebiedbeheerplan staan concrete afspraken en concrete maatregelen om per stroomgebied de KRW-doelen te behalen. Waar nodig worden in een nieuw plan deze maatregelen bijgesteld op basis van nieuwe inzichten en op basis van monitoring. De planperiodes van de SGBP's zijn:

- SGBP1: 2009 - 2015
- SGBP2: 2016 - 2021
- SGBP3: 2022 - 2027

Als de ene planperiode nog loopt, wordt er al nagedacht over de volgende. Hiervoor zijn zogenaamde gebiedsprocessen ingericht. Gemeenten, waterschap en maatschappelijke organisaties stellen doelen voor het gebied op en ontwikkelen maatregelen om de KRW-doelen te bereiken. Als het waterschap aan de slag gaat voor een volgende planperiode evalueert het de vorige periode. Resultaten van uitgevoerde onderzoeken worden meegenomen en er wordt rekening gehouden met nieuwe inzichten.

Europees niveau

De implementatie van het waterbeleid wordt in Europa afgestemd via de Europese Waterdirecteuren. Europa stelt richtlijnen op, bijvoorbeeld normen voor verontreinigde stoffen of de datum waarop aan die normen moet zijn voldaan. Op Europees niveau worden ook de 'guidance documents' opgesteld. Daarin worden de algemene richtlijnen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) nader uitgewerkt.

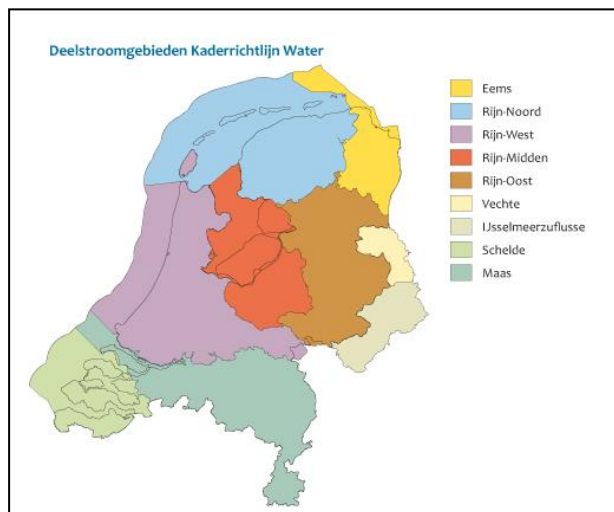
Landelijke aanpak

In Nederland vertaalt de Rijksoverheid de KRW in landelijke beleidsuitgangspunten, kaders en instrumenten. De minister van Infrastructuur en Milieu is eindverantwoordelijk voor de uitvoering van de KRW. Zij is dit mede namens de andere rijkspartijen en in nauw overleg met provincies,

waterschappen en gemeenten. In het Bestuursakkoord Water is de samenwerking in het waterbeheer en -beleid tussen deze partijen vastgelegd.

Stroomgebieden

In de stroomgebiedbeheerplannen is per stroomgebied aangegeven hoe de waterkwaliteit kan worden verbeterd. Nederland is verdeeld over vier internationale stroomgebied districten: Rijn, Maas, Schelde en Eems. Tot een stroomgebiedsdistrict behoort niet alleen het water van de hoofdrivier, maar al het water in het betreffende gebied. Binnen het stroomgebied Rijn zijn er vier deelstroomgebieden: Rijn-Noord, Rijn-Oost, Rijn-Midden en Rijn-West. Het deelstroomgebied Rijn-Oost bestaat uit 2 gebieden in Duitsland.

Om doelen en maatregelen op te stellen zijn binnen de deelstroomgebieden oppervlaktewaterlichamen (rivieren, meren) en grondwaterlichamen aangewezen. De begrenzing daarvan is in 2009 vastgesteld. Binnen het beheergebied van Noorderzijlvest betreft het 15 KRW-waterlichamen.

Samenwerking op stroomgebiedsniveau

Binnen elk district werken provincies, gemeenten, waterschappen en Rijkswaterstaat samen aan schoner water. Per stroomgebied zijn hiervoor regionaal ambtelijke overleggen (RAO's) en regionaal bestuurlijke overleggen (RBO's) georganiseerd.

Rapportageverplichting

De KRW kent een zesjarige rapportageverplichting waarbij de status van ieder KRW-waterlichaam aan de Europese Unie moet worden gerapporteerd:

- De toestand van elk waterlichaam wordt vastgelegd en gerapporteerd in gestandaardiseerde factsheets, opgesteld in een landelijk gebruikt format. Deze zijn te vinden in het waterkwaliteitsportaal¹
- Van elk waterlichaam is een achtergronddocument opgesteld, die als onderbouwing bij de factsheets dienen. Deze staan op de website van Noorderzijlvest².

¹

<https://www.waterkwaliteitsportaal.nl/Beheer/Data/Publiek?viewName=Factsheets&year=2019&month=December>

² <https://www.noorderzijlvest.nl/organisatie/plannen-beleid/kaderrichtlijn-water/>

De factsheets en het stroomgebiedbeheerplan worden iedere zes jaar geactualiseerd. In 2008 is de status van de waterlichamen binnen het beheergebied van Noorderzijlvest voor het eerst vastgelegd. In 2014 is de status voor de tweede keer gerapporteerd en de factsheets en het stroomgebieds-beheerplan zijn geactualiseerd voor de periode 2016-2021.

Verantwoording

Wanneer de Europese Commissie kwaliteitsbeheerplannen en de uitvoering van een lidstaat als onvoldoende beoordeelt en daar niet adequaat op wordt gereageerd, kan het Europese Hof een land veroordelen, wat weer kan leiden tot een boete. Vervolgens is het aan de landelijke overheid om te bepalen in hoeverre regionale partijen (mede)aansprakelijk zijn en dus aan de boete moeten meebetalen.

Waterlichamen begrenzen- en categoriseren

Conform de KRW worden oppervlaktewaterlichamen benoemd en begrensd, worden waterlichamen ingedeeld in categorieën en typen, en worden per waterlichaam ecologische referentiecondities en doelen bepaald.

- **Begrenzing:** waterlichamen worden zo begrensd dat de situatie in dat waterlichaam in allerlei opzichten uniform is. Uniformiteit van fysische en ecologische kenmerken en van de vorm en mate van menselijke beïnvloeding maken het mogelijk om eenduidige doelstellingen te formuleren. Dat vergemakkelijkt de uitvoering van maatregelen en de toetsing van doelstellingen.
- **Indelen in categorieën en typen:** de KRW onderscheidt waterlichamen als kleinste operationele eenheid. Een waterlichaam is van een bepaald type en een type behoort weer tot een categorie. Er zijn 4 categorieën natuurlijke wateren:
 - Meren
 - Rivieren
 - Overgangswateren
 - Kustwateren

Daarnaast onderscheidt de KRW twee categorieën niet-natuurlijke wateren.

- Sterk veranderde wateren (waterlichamen waarvoor de goede toestand niet realiseerbaar is als gevolg van hydromorfologische ingrepen)
- Kunstmatige wateren (waterlichamen die ontstaan zijn door menselijk toedoen, waar eerst geen water was)

De meeste waterlichamen in Nederland zijn niet natuurlijk, maar behoren tot de categorieën sterk veranderde of kunstmatig. Binnen het beheergebied van waterschap Noorderzijlvest zijn geen natuurlijke wateren.

Natuurlijke wateren en kunstmatige wateren zijn weer onderverdeeld in verschillende typen (zie tabel onder). Voor ieder type geldt een specifiek streefbeeld, die voor elk waterlichaam op maat gemaakt moet worden.

DE 25 TYPEN GROTERE, NATUURLIJKE WATEREN

Categorie	TypeCode	TypeNaam
Meren	M12	Kleine ondiepe zwak gebufferde plassen (vennen)
Meren	M14	Ondiepe gebufferde plassen
Meren	M20	Matig grote diepe gebufferde meren
Meren	M21	Grote diepe gebufferde meren
Meren	M23	Grote ondiepe kalkrijke plassen
Meren	M27	Matig grote ondiepe laagveenplassen
Meren	M30	Zwak brakke wateren
Meren	M31	Kleine brakke tot zoute wateren
Meren	M32	Grote brakke tot zoute meren
Rivieren	R4	Permanent langzaamstromende bovenloop op zand
Rivieren	R5	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op zand
Rivieren	R6	Langzaam stromend riviertje op zand/klei
Rivieren	R7	Langzaam stromende rivier/nevengeul op zand/klei
Rivieren	R8	Zoet getijdenwater (uitlopers rivier) op zand/klei
Rivieren	R12	Langzaam stromende middenloop/benedenloop op veenbodem
Rivieren	R13	Snelstromende bovenloop op zand
Rivieren	R14	Snelstromende middenloop/benedenloop op zand
Rivieren	R15	Snelstromend riviertje op kiezelhoudende bodem
Rivieren	R16	Snelstromende rivier/nevengeul op zandbodem of grind
Rivieren	R17	Snelstromende bovenloop op kalkhoudende bodem
Rivieren	R18	Snelstromende middenloop/benedenloop op kalkhoudende bodem
Overgangswateren	O2	Estuarium met matig getijverschil
Kustwateren	K1	Kustwater, open en polyhalien
Kustwateren	K2	Kustwater, beschut en polyhalien
Kustwateren	K3	Kustwater, open en euhalien

DE 9 KUNSTMATIGE TYPEN IN NEDERLAND (SLOTEN EN KANALEN)

KRW-type	Omschrijving	Opmerking
M1a	Zoete sloten (gebufferd)	Meestal op rivierklei of zand
M1b	Niet-zoete sloten (gebufferd)	Meestal op zeeklei
M2	Zwak gebufferde sloten	Vaak geïsoleerde sloten, meestal op zand
M3	Gebufferde (regionale) kanalen	
M4	Zwak gebufferde (regionale) kanalen	
M6a	Grote ondiepe kanalen zonder scheepvaart	
M6b	Grote ondiepe kanalen met scheepvaart	
M7a	Grote diepe kanalen zonder scheepvaart	
M7b	Grote diepe kanalen met scheepvaart	
M8	Gebufferde laagveensloten	Met wateraanvoer of kwel
M9	Zwak gebufferde hoogveensloten	Geïsoleerd
M10	Laagveen vaarten en kanalen	

Doelen, maatlatten en beoordeling

Voor elk KRW-waterlichaam worden waterkwaliteitsdoelen opgesteld. Dit is bij sterk veranderde en kunstmatige watertypen het zogenaamde Goede Ecologische Potentieel, ofwel het GEP. Het GEP is het streefbeeld in gekwantificeerde vorm. Het GEP is uitgewerkt in streefwaarden voor verschillende parameters met betrekking tot algen, waterplanten, waterinsecten, vissen en fysische chemie, zoals het percentage van het begroeibare areaal dat bedekt is met waterplanten, en het doorzicht. Bij de verschillende stofgroepen, die hier de noemer verontreinigende stoffen worden geschaard, gaat het om normen.

Noorderzijvest heeft net als vrijwel alle andere waterschappen de doelen voor de biologische en fysisch-chemische parameters bepaald met behulp van de zogenaamde 'Praagse methode'. Wat betreft de verontreinigende stoffen zijn Noorderzijvest en andere waterschappen uitgegaan van de landelijke en Europese normen. Bij de 'Praagse methode' wordt het GEP bepaald door het effect van alle relevante maatregelen die geen significante, negatieve effecten hebben op gebruiksfuncties en het milieu, op te tellen bij de huidige toestand op de landelijke maatlat voor het betreffende type. Dat doel moet uiterlijk in 2027 behaald zijn, omdat vanuit de KRW een resultaatverplichting geldt. De kosten van de maatregelen zelf mogen bij het bepalen van het doel geen rol spelen, ook niet als ze disproportioneel hoog zijn. Disproportionaliteit kan alleen in een latere fase een argument zijn voor het faseren of verlagen van de doelen.

Een technische aanpassing van de doelen is echter aan het begin van elke planperiode mogelijk. Dit is bijvoorbeeld nodig wanneer:

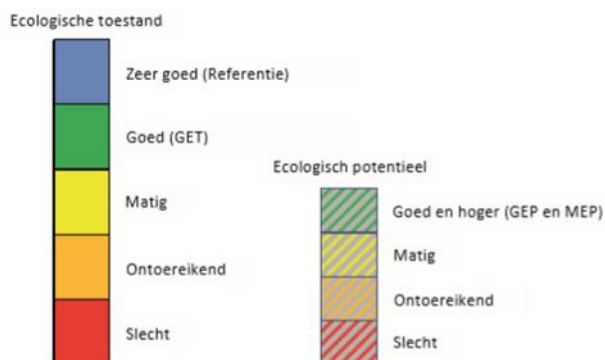
- een of meerdere maatregelen of het resultaat van de maatregelen maatschappelijk niet haalbaar blijkt vanwege significante schade aan gebruiksfuncties (zoals bij het Paterswoldsemeer nu de vraag is);
- nieuwe kennis en inzichten in het functioneren van het meer of in de werking van maatregelen leiden tot een andere selectie van maatregelen of tot een andere inschatting van het effect van de maatregelen;
- door de voortschrijdende techniek maatregelen die eerder technisch niet uitvoerbaar waren, uitvoerbaar zijn geworden;
- de landelijke maatlat waarop het doel is gebaseerd, of de wijze van beoordelen en monitoren is aangepast.

Bij het vaststellen, faseren of verlagen van doelen zijn significant en disproportioneel belangrijke begrippen. Eenduidige definities voor deze begrippen zijn er (bewust) niet, waardoor er ruimte is voor interpretatie. Dat betekent in feite (bestuurlijke) ruimte om ze naar specifieke en/of landelijke omstandigheden en maatstaven te beoordelen en toe te passen. De afwegingen hierbij moeten transparant en goed onderbouwd zijn.

Maatlatten

De waterkwaliteit wordt beoordeeld op basis van een maatlat. Elke biologische en fysisch-chemische parameter heeft een maatlat met een schaal van 0 tot 1. Voor de verontreinigende stoffen zijn er geen maatlatten maar een norm voor elke stof. De maatlat is onderverdeeld in een aantal klassen, te weten:

- Slecht: van 0 tot 0,2
- Ontoereikend: van 0,2 tot 0,4
- Matig: van 0,4 tot 0,6
- Goed: van 0,6 tot en met 1,0

Het GEP vormt de ondergrens van klasse 'Goed'. De streefwaarde van de betreffende parameter komt dan overeen met de Ecologische Kwaliteitsratio, ofwel EKR of score, van 0,6. De andere maatlatgrenzen zijn ook (gradueel) gekoppeld aan een fysieke waarde van de betreffende parameter.

Beoordeling

Bij de beoordeling van de waterkwaliteit wordt per parameter bepaald hoever de actuele toestand verwijderd is van de streefsituatie. De maatlat is als een thermometer die in het waterlichaam wordt gestoken om de toestand op te nemen. Met behulp van een rekenprogramma (Aquokit) wordt voor elke parameter op basis van de invoergegevens een toetswaarde berekend. Deze waarde wordt op de maatlat gelegd voor het berekenen van een score. Daarbij worden de scores voor de biologische parameters per kwaliteitselement (algen, waterplanten, waterinsecten en vissen) gemiddeld tot één score. In eerste instantie worden de scores berekend op basis van de landelijke maatlat. Daarna worden de scores herijkt op basis van de klassenindeling van de op maat gemaakte maatlat. Bij de verontreinigende stoffen wordt alleen bepaald of de norm wordt overschreden of niet. Er is geen herschaling.

BIJLAGE 2: Tijdpad KRW-maatregelen Paterswoldemeer

BIJLAGE 3: Overzichtskaart KRW-maatregelen

BIJLAGE 4: Stroomschema gebiedsproces

BIJLAGE 5: Vragen vanuit de omgeving

*Het waterschap heeft via persoonlijke contacten en mails verschillende vragen ontvangen over de KRW-maatregelen. Hieronder de meest gestelde vragen en beantwoording daarop. Het betreft vragen die **in aanloop naar de gebiedsavonden in februari 2020** zijn gesteld.*

Vragen die tijdens de bijeenkomsten op 3 februari en 24 februari 2020 zijn gesteld, zijn opgenomen in de verslagen van de betreffende avonden. Deze verslagen zijn te vinden op:

[https://www.noorderzijvest.nl/ons-werk/projecten/projecten-\(lopend\)/gebiedsprogramma-pat/](https://www.noorderzijvest.nl/ons-werk/projecten/projecten-(lopend)/gebiedsprogramma-pat/)

proces / communicatie

1. Hoe is het waterschap gekomen tot de set aan KRW-maatregelen voor het Paterswoldsemeer?

Voor elk KRW-waterlichaam, waar het Paterswoldsemeer er een van is, wordt een Water Systeem Analyse (WSA) gemaakt. Zo'n analyse vertelt ons wat de kwaliteit van het watersysteem is en hoe deze is te verbeteren. Een goede watersysteemanalyse maakt duidelijk aan welke 'knoppen' het best gedraaid kan worden om een verbetering te realiseren. Ook wordt inzichtelijk welke obstakels er eventueel nog zijn om de KRW-doelen te halen. Op basis van deze inzichten formuleert het waterschap een set aan maatregelen en toetst deze bij o.a. natuurbeheerders, gemeenten en provincie.

2. Hoe kan het dat maatregelen veranderen?

Wanneer maatregelen zijn vastgesteld wordt er een projectopdracht geformuleerd en gaat een projectteam aan de slag met de uitvoering van deze maatregelen. Binnen het project wordt waar nodig een bredere belangenafweging gemaakt en indien nodig aanvullend onderzoek verricht. Zo is er voor een Paterswoldsemeer een onderzoek naar plantengroei gedaan, omdat uit een informatieavond bleek dat hierover veel zorgen waren.

Bovendien ontstaan er in de tijd ook nieuwe inzichten, die eveneens worden meegenomen bij de uitvoering van het maatregelenpakket. Zo is er in 2019 een nieuwe Water Systeem Analyse uitgevoerd. Veranderingen kunnen ook een externe oorzaak hebben; gebiedsvreemd water wordt (relatief) schoner door bijvoorbeeld zuiveringstechnieken en minder uitstoot van fosfaten door landbouw.

3. Welke maatregelen zijn om welke redenen aangepast?

Door belangenafwegingen, afstemming met omgevingspartijen, monitoring en onderzoek kunnen maatregelen worden aangepast. Voor het Paterswoldsemeer bijvoorbeeld:

- Geen dynamisch peil, maar een vast peil. We hebben alle andere belangen ook meegewogen, zoals voldoende drooglegging voor wegen en woningen, beperken van veenoxidatie en vaardiepte. Uit de belangenafweging blijkt dat flexibel peilbeheer niet mogelijk is.
- Geen tweede gemaal, maar een verbetering van de afvoer binnen het huidige bemalingsgebied. Daarna is ervoor gekozen om het bestaande gemaal Hoornsedijk te vervangen in combinatie met een ijzerzandbassin om reden van behoud van gezuiverd gebiedseigen water en geen afwenteling op het Noord-Willemskanaal, vallend onder buurwaterschap Hunze en Aa's. Deze maatregelen bleken efficiënter.

- Geen twee vistrappen aanleggen, maar één in combinatie met peilverlaging en het verwijderen van de stuw aan de Veenweg en de vistrap in het natuurgebiedje van Natuurmonumenten. Uit gesprekken met Natuurmonumenten blijkt dit een meer wenselijke situatie te creëren.
- Niet meer baggeren, omdat uit onderzoek blijkt dat vertroebeling vooral door algen en plantendeeltjes veroorzaakt wordt en minder door gronddeeltjes. Baggeren van de sliblaag is (vooralsnog, met de voorgenomen 25 ha) niet efficiënt en mogelijk negatief, omdat de bodemlaag die dan aan de oppervlakte komt mogelijk meer nutriënten nalevert.
- Waterplanten, vissen en macrofauna (waterdiertjes) scoren laag in KRW-maatlatten. Hier is meer aandacht voor nodig.

4. Wat is PCLake?

PCLake is een ecologisch systeemmodel dat de relaties beschrijft tussen de factoren die met elkaar de ecologische kwaliteit van meren bepalen. Denk aan inrichting, hydrologie en nutriëntenbelastingen. De grote kracht van de modellen is dat het bijvoorbeeld mogelijk wordt om de 'kritische nutriëntenbelasting' van een watersysteem te bepalen. Dit is de nutriëntenbelasting waarbij een water omslaat van troebel naar helder. Deze kritische belasting is systeem specifiek.

PCLake is een samenwerking van STOWA, NIOO-KNAW, Planbureau voor de Leefomgeving, de WUR en Witteveen+Bos.

5. Geldt bij zo'n PCLake studie niet dat 'de slager zijn eigen vlees keurt'?

PCLake is een wiskundig, ecologisch model waarbij we eigen data in moeten voeren. Dankzij dit model kan de waterbeheerder 'aan knoppen' gaan draaien, waardoor effecten van verschillende maatregelen in scenario's zichtbaar worden. Als een dergelijke analyse wordt uitgevoerd, dan laat het waterschap dat altijd checken door één of meerdere onafhankelijke partijen. In dit geval is dat gebeurd door het Nederlands Instituut voor Ecologie, (NIOO).

6. Waarom zijn de gemeente Groningen (en Tynaarlo) niet nauwer betrokken op dit project.

De gemeente Groningen en gemeente Tynaarlo zijn vertegenwoordigd in het Meerschap. Het waterschap en het Meerschap werken nauw samen en stemmen regelmatig af. Dat gebeurt ook op bestuurlijk niveau.

7. Het kan jaren duren voordat het effect van een moeras of waterinlaat gemeten kan worden. Als alle maatregelen tegelijk worden ingevoerd, zal het dus onmogelijk zijn om vast te stellen welke maatregelen effect heeft. Waarom niet eerst water inlaten vanuit Drentse Aa voordat er andere maatregelen worden genomen?

Uit de watersysteemanalyse en het PCLake model wordt duidelijk dat we alleen met een combinatie aan maatregelen de KRW-doelen behalen. Uit deze analyses wordt ook duidelijk dat alleen water inlaten vanuit de Drentse Aa niet voldoende is. De KRW-doelen bestaan bovendien uit verschillende onderdelen (biologisch en ecologisch), waarvoor verschillende maatregelen getroffen moeten worden. Met behulp van de Water Systeem Analyse en het PCLake model kunnen we daarbij verschillende scenario's (combinaties van maatregelen) doorrekenen. Daarnaast wordt gemonitord om te kijken of de ingezette maatregelen tot voldoende resultaat leiden of dat er aanvullende maatregelen nodig zijn.

Maatregelen – inlaten vanuit Drentse Aa

1. Waarom niet eerst inlaten vanuit Drentse Aa?

Inlaten van schoner water uit de Drentse Aa draagt bij aan kwaliteitsverbetering, maar is hoogstwaarschijnlijk niet voldoende. Ook draagt dit niet direct bij aan verbetering van de biodiversiteit, zoals het creëren van schuilplaatsen voor vissen en stimuleren van waterplanten in bepaalde zones. Hiervoor moeten we andere maatregelen uitvoeren.

Maatregelen – beheer en onderhoud

1. Hoe komt het beheer en onderhoud van natuurvriendelijk ingerichte zones er uit te zien, ook na 5 jaar? En wie doet dat?

Voor start van de realisatie wordt het toekomstige beheer en onderhoud in een plan vastgelegd en geaccordeerd door de beheerder. Hierover vindt overleg plaats tussen het Meerschapp en het waterschap.

Daarnaast wordt in het ontwerp meegenomen dat er zo min mogelijk onderhoud nodig is. Er mag geen verlanding optreden en we kijken naar gebruik van duurzaam materiaal voor beschoeiing, damwand en andere constructies. De aannemer wordt financieel geprikkeld om een zo onderhoudsarm mogelijk ontwerp te maken en te realiseren.

Maatregelen – waterkwaliteit

1. Hoe kan de waterkwaliteit van het Paterswoldsemeer verbeterd worden?

Er is een combinatie van maatregelen nodig die zorgen voor betere doorstroming, het verminderen van nutriënten, het verbeteren van de doorzicht en het creëren van plekken voor vissen en macrofauna. De meest effectieve maatregelen worden eerst uitgevoerd. Er zijn echter meerdere wegen die naar Rome leiden. Met o.a. behulp van het PCLake model kunnen we goed doorrekenen welke maatregelen effect hebben en hoe maatregelen elkaar versterken.

2. Zijn er effectievere maatregelen te nemen, zoals de inlaat van Drentsche Aa?

Inlaat van de Drentse Aa is een van de mogelijkheden. De realisatie daarvan ligt bij de provincie Groningen. In combinatie met andere maatregelen kan dit leiden tot een betere waterkwaliteit.

3. Hoe wordt de prioriteit van maatregelen bepaald?

De maatregelen waarvan verwacht wordt dat ze het meeste effect hebben worden als eerste in uitvoering gebracht. Daarbij wordt echter ook gekeken naar volgorde. Wat zal eerst uitgevoerd moeten worden, voordat het effect van een andere maatregel kan plaatsvinden. Dat houdt in dat de maatregelen en de volgorde van uitvoering goed afgestemd moeten worden. Bijvoorbeeld waar het blauwalg betreft. We gaan eerst aan de slag met het omlaag brengen van de belasting vanuit de bronnen en daarna kijken naar verdere maatregelen in het meer zelf. Ook realisatie in tijd speelt een rol, want 2027 is vanuit de KRW een harde deadline.

4. Waarom wordt inlaten vanuit het Friescheveen wel/niet overwogen?

Het inlaten van water uit het Friescheveen is binnen ons project nooit overwogen. Dat is ook niet wenselijk, omdat het water van een lagere kwaliteit.

5. Wat maakt dat water uit de Drentse Aa beter is dan water uit het Noord Willemskanaal?

Het water uit het Noord Willemskanaal is van een lagere kwaliteit dan het water uit de Drentse Aa. Het bevat meer nutriënten en is daardoor voedselrijker water waardoor er sneller blauwalg zou kunnen ontstaan. We laten daarom zo weinig mogelijk water in.

6. Waarom wordt er niet gewerkt aan bronbestrijding, zoals de rioolwaterzuivering dat aan het Noord Willemskanaal ligt.

De rioolwaterzuivering is van buurwaterschap Hunze en Aa's. Rioolwaterzuiveringen moeten al voldoen aan hoge eisen voor de kwaliteit van het geloosde water. Het niet toelaten van dit water in het meer is een efficiëntere maatregel dan het verder zuiveren van het geloosde water afkomstig van de rioolwaterzuivering.

7. Helpen de maatregelen nou wel of niet tegen blauwalg? En hoe dan?

Blauwalgenoverlast ontstaat vaak in plassen en meren waar weinig stroming is (lange verblijftijd water), dit in combinatie met perioden met weinig wind en hoge temperaturen. Is daarnaast het water troebel en voedselrijk, dan zijn dit de optimale omstandigheden voor blauwalgen en is er een reële kans op blauwalgenbloei. De KRW-maatregelen voor het Paterswoldsemeer hebben onder andere tot doel om de verblijftijd, de troebelheid en de beschikbaarheid aan voedingsstoffen zoveel mogelijk te beperken. Een voorbeeld daarvan is het inlaten van water uit de Drentse Aa. Dat is minder voedselrijk dan het huidige inlaatwater uit het Noord Willemskanaal. Andere maatregelen die worden genomen bevorderen de helderheid en de plantengroei, waarmee de kans op blauwalgenbloei verder wordt beperkt of voorkomen.

Daarnaast vindt er een onderzoek plaats naar blauwalg, waarbij ingezet wordt op het beter en eerder detecteren van blauwalg (Ecowatch) en het terugdringen van blauwalg (proef met driehoeksmosselen). Dit is een van de vastgestelde KRW-maatregelen die apart wordt uitgevoerd en niet in de projectuitvoering van de andere maatregelen valt (zie tijdbalk).

8. Wie is verantwoordelijk voor bestrijding blauwalg; Meerschap of waterschap?

Het waterschap meet de waterkwaliteit en met de uitvoering van de KRW-maatregelen zetten we indirect en direct in op het verminderen van blauwalg. Het beheer en onderhoud van het Paterswoldsemeer ligt bij het Meerschap. Wanneer blauwalg zich openbaart en er zich drijfslagen vormen trekken het Meerschap en het waterschap gezamenlijk op om, waar mogelijk, drijfslagen te ruimen.

9. In relatie tot blauwalg, lost inlaten vanuit Drentse Aa dan voldoende op?

Inlaten vanuit de Drentse Aa in plaats vanuit het Noord Willemskanaal kan bijdragen aan het verbeteren van de waterkwaliteit. Een betere waterkwaliteit heeft indirect een positief effect op het terugdringen van blauwalg, onder andere doordat er zuurstof in het water komt en de voedselrijkdom wordt teruggedrongen. Er zijn aanvullende maatregelen nodig om de verdere waterkwaliteit te verbeteren. Daarnaast wordt ingezet op het direct bestrijden van blauwalg. Daarvoor wordt momenteel een proef (pilot) gedaan met driehoeksmosselen.

10. Wat doet het waterschap tegen explosies van Fonteinkruid, zwemmersjeuk, etc.?

Het verwijderen (maaien en afvoeren) van ongewenste waterplanten behoort tot de taken van het Meerschap; de beheerder van het Paterswoldsemeer. Hiervoor wordt in afstemming met het Meerschap een maaiprotoocol opgesteld.

Zwemmersjeuk wordt veroorzaakt door larven die in waterslakken leven, welke vooral bij waterplanten voorkomen. Deze larven worden door (water)vogels verspreid. Vooralsnog komt zwemmersjeuk alleen in de Hoornse Plas voor en niet in het Paterswoldsemeer. Om overlast in de Hoornse Plas te minimaliseren worden door het Meerschap de waterplanten in de bad zones van de plas verwijderd. Soms in combinatie met (voor zover mogelijk) het handmatig vangen en verwijderen van poelslakken. Tot nu toe bleken deze maatregelen effectief, maar de garantie dat zwemmersjeuk niet meer terugkeert is er niet.

11. Als er meer planten in het Paterswoldsemeer komen, neemt de kans op zwemmersjeuk dan toe?

Zwemmersjeuk laat zich niet voorspellen en is heel erg afhankelijk van of er poelslakken zitten en er voldoende gastheren (watervogels) zijn. De relatie tussen meer waterplanten en zwemmersjeuk is niet een op een te leggen. Het hangt van verschillende factoren af, zoals temperatuur maar ook van bv windrichting (worden de parasieten naar een zwemlocatie gedreven).

Maatregelen – plantengroei

1. Hoe voorkomt het waterschap dat het meer straks overwoekert met waterplanten, zoals is gebeurd bij IJsselmeer, de Veluwerandmeren, het Oldambtmeer en de Wieden-Weerribben?

Voorafgaand aan en tijdens de uitvoering van de maatregelen wordt hierop gemonitord en bijgestuurd. Er is al een onderzoek gedaan naar de mogelijke effecten van de waterkwaliteitsverbetering op de aanwas van waterplanten door bureau Waardenburg, een onafhankelijk adviesbureau. Dit rapport is openbaar en op aanvraag in te zien. Hierin staat o.a. dat exponentiele aanwas van plantengroei alleen mogelijk is bij een zeer hoge helderheid. Deze mate van helderheid/doorzicht zal niet worden behaald door de maatregelen.

2. Is het streven naar een helder meer wel realistisch, gezien het gegeven dat het Paterswoldsemeer een veenmeer is? Deze zijn van nature troebel.

De huidige mate van doorzicht is niet voldoende voor een natuurlijk en gezond watersysteem, maar hoeft inderdaad niet verder verhoogd te worden dan bij het type past. Voor het Paterswoldsemeer geldt een norm van ca 90 cm doorzicht en dat is gebaseerd op wat je in een veenplas mag verwachten. We streven dus zeker niet naar volledige doorzicht. De nadruk van de maatregelen ligt nu vooral bij het verbeteren van de biodiversiteit, zoals vissen, waterplanten en macrofauna (waterdierpjes).

1. Waarom willen we het peil aanpassen?

De peilaanpassing is onderdeel van het maatregelenpakket om de waterkwaliteit van het Paterswoldsemeer te verbeteren. Hiervoor willen we de inlaat van gebiedsvreemd water beperken. Door in de winter meer regenwater vast te houden in het meer, hoeven we in de zomer minder snel te starten met het inlaten van water.

Het aanleggen van natuurvriendelijk ingerichte zones (moeraszones) is ook onderdeel van het maatregelenpakket. Het huidige peilbeheer met een zomer- en winterpeil is ongunstig voor de ontwikkeling (groei) van deze natuurvriendelijke zones. Een ander type peilbeheer zorgt voor meer biodiversiteit in deze natuurvriendelijke zones.

2. Waarom is flexibel peilbeheer niet mogelijk in het Paterswoldsemeer?

Voor de ontwikkeling van natuurvriendelijk ingerichte zones (moeraszones) en voor het beperken van de inlaat van gebiedsvreemd water zou het instellen van flexibel peilbeheer, met een hoger winterpeil dat mag uitzakken in de zomer, het beste zijn. We hebben alle andere belangen ook meegewogen, zoals voldoende drooglegging voor wegen en woningen, beperken van veenoxidatie en vaardiepte. Uit de belangenafweging blijkt dat flexibel peilbeheer niet mogelijk is. We kunnen in de winter het peil niet veel verhogen en in de zomer het peil niet verlagen. Daarom stellen we een vast peil voor.

3. Wat is het voordeel van een vast peil t.o.v., een zomer- en winterpeil (huidig)?

Rekening houdend met alle belangen, is een vast peil het hoogst haalbare om onze KRW-doelen te behalen (verbetering van de waterkwaliteit). Een zomer- en winterpeil is de minst optimale situatie voor deze KRW-doelen.

Voor de moeraszones zou droogval in de zomer de meest optimale situatie zijn. Dit is echter niet haalbaar, omdat dit ten koste gaat van andere belangen (o.a. vaardiepte, veenoxidatie). De minst optimale situatie is het huidige zomer- en winterpeil. Een vast peil zit daar tussenin en het is mogelijk om de moeraszones zo aan te leggen dat de gewenste biodiversiteit toch ontstaat, zonder dat er droogval is.

BIJLAGE 6: Ideeën en suggesties uit omgeving

Ideeën en suggesties vanuit omgeving	
1	Als waterkwaliteit beter wordt, zullen waterplanten gaan groeien. Dit betekent dat in grote delen van het meer gemaaid zal moeten worden.
2	Moeraszones op land ipv in het meer
3	Zou het niet verstandig zijn om eerst eens te kijken wat het effect is op de waterkwaliteit van het meer nadat de eerste vier maatregelen zijn gerealiseerd? Daarna kun je veel gericht een vijfde maatregelen uitwerken en uitvoeren
4	In hoeverre is het mogelijk om het meer op sommige plekken wat te verdiepen, zodat je minder last hebt van waterplanten?
5	Is maaien wel zo zinvol, hoe vaker je maait hoe harder planten groeien toch? Bovendien zorgen die planten voor biodiversiteit. Ga je dat maaien, dan verdwijnt die biodiversiteit. Waar zit je dan met je maatregelen? Kunnen biologen en ecologen kijken naar wat voor soort waterplanten geschikt zijn voor meren waar ook watersporters recreëren?
6	Goed onderzoeken wat een maabeleid voor déze veenplas, met déze wisselende dieptes betekent.
7	Moeras op het land of langs de oever, hoe zou dat er uit kunnen zien? Misschien zit ergens in die richting de oplossing?
8	Leg plantengordels aan langs de oever, want dáár krijg je veel meer microfauna van. Dat zijn de kleine waterbeestjes die weer meer vissen het water in brengen.
9	Er wordt gesproken over 25 hectare moerasgrond. De Onlanden is veel groter dan 25 hectare. Zou het mogelijk zijn om van die 25 hectare een soort ecologisch zuiveringsbos te maken, misschien op meerdere plaatsen, waar je ook een stukje natuur kunt beleven?
10	Drie jaar geleden hebben we uitvoerig overleg gehad met het waterschap om te zoeken naar plaatsen waar eventueel iets op het land gedaan kan worden. Die ideeën liggen in het archief van het waterschap.
11	Combineer de twee ideeën die we gehoord hebben; mooie planten op de oevers – een soort moerasrandje. Dat geeft ecologische waarde. Dan krijg je misschien die helderheid van het water die we willen en vrezen. Ga, om dat te voorkomen, het meer flink uitdiepen. Dat zijn wel kosten, maar misschien lager dan altijd maar maaien.
12	In andere natuurgebieden gebruiken ze al heel lang diersoorten, soms ook van elders, om ervoor te zorgen dat zij het maaien en dat je dat niet meer machinaal hoeft te doen.
13	Bepalen in welke mate het water zo helder wordt, dat er planten stevig beginnen te groeien.
14	Trek het grootste gedeelte van de beschoeiing uit de grond. Dat is in de jaren zeventig, tachtig de grond in gegaan. Het zijn voornamelijk gecreosoteerde palen, dus zwaar vervuilend. Ik stel voor om ze eruit te trekken en ze niet weer terug te zetten, waar het kan.
15	Het is bekend dat er goede resultaten voor de waterkwaliteit zijn bereikt in bepaalde plassen door het gebruik van (coccolieten)krijt wat een afname van de sliblaag tot gevolg heeft.
16	Kijk naar het aandeel van benzine- en diesel aangedreven motorvaartuigen of dat substantieel of minimaal is.
17	De Leijenloop, watert af op het Paterswoldsemeer en grenst aan een natuurgebiedje van vier hectare van Natuurmonumenten. Waarom niet de Leijenloop er doorheen laten meanderen?
18	Volgens mij komt zonlicht maximaal vier meter diep, dus als we het meer méér dan vier meter diep maken, is er toch geen probleem?
19	Inbochtungen maken in bestaande natuuroevers zodat de lengte van de oevers vergroot wordt en daarmee een ecologische meerwaarde creëren.
20	Er zijn twee soorten categorieën van oplossingen. Het hangt ervan af waarom het water troebel is. Het water kan troebel zijn omdat er veel algen in het water zitten. Die krijg je als er veel voedingsstoffen in het water komen. Het water is ook troebel als er veel opgewerveld slib is doordat het ondiep is en er golven zijn, waardoor er slib in het water komt. Als je in het

	<p>meer, zoals gepland, moerasvegetatie plant, dan haalt het én die golfslagen uit het water waardoor er minder zwevend slib komt én die planten nemen voedingsstoffen op. Het werkt dus twee keer. Als je dat niet doet en je denkt na over alternatieven, dan zijn die alternatieven heel verschillend als het over die voedingsstoffenbelasting gaat of dat het over dat opgewerveld slib gaat. Voedingsstoffenbelasting haal je inderdaad met zo'n ijzerfilter, maar je kunt ook denken aan wat helofytenfilters genoemd worden. Je maakt dan in het instromend water een slinger, zodat je met moerasvegetatie voedingsstoffen eruit haalt. Dat is een oplossing voor die instroom. Dan houd je nog steeds dat opgewerveld slib. Als het opgewerveld slib het probleem is, dan moet je iets anders kiezen. Dán kun je het alleen oplossen door het plaatselijk heel sterk te verdiepen. Rond de Marker Wadden is daar nu heel veel ervaring mee en daar lijkt een lokale verdieping van het meer heel goed te werken, ook op de visstand en de helderheid van het water plus op de bevaarbaarheid. Waterplanten staan er wel, maar ze komen niet meer tot het wateroppervlak, dus je kunt er nog steeds varen. Scheid die oplossingen dus goed, gericht op voedingsstoffenbelasting en oplossingen gericht op zwevend slib. Dat zijn gewoon twee verschillende oplossingsrichtingen.</p>
21	<p>Er zijn recentelijk vele voetbalvelden uitgegraven in het Hoornse meer. Er ligt een heel plan om de oevers daar opnieuw aan te planten voor betere biodiversiteit en betere waterkwaliteit. Dat is in samenspraak met o.a. het Meerschapp. Misschien is het goed om ook met hen aan tafel te gaan zitten, want dat gaat puur om de oevers en niet over beplanting in het water.</p>
22	<p>Het meer heeft een hele zure bodem is dat wel geschikt voor waterplanten. Kijk in dit kader naar de uitkomsten van de experimenten in het Zuidlaardermeer.</p>
23	<p>De oorsprong van dit meer is een laagveenmeer. Een laagveenmeer dat in het verleden altijd troebel is geweest vanwege de veenbodem die het spul omhoog gooide en die ook in het verleden ecologisch gezien van grote waarde is geweest, met een grote diversiteit aan vissen, enzovoorts. Wellicht is het mogelijk om juist díe fase, waarbij het meer geen enkele waterplant kende, geschikt was voor vissers en zwemmers en voor de liefhebber. Ik denk dat het goed is, om dáár weer naar te streven. Dat betekent én kwaliteit én goed gebruik. Dan zou het misschien mogelijk zijn om vanuit die achtergrond – laagveen enzovoorts – te komen tot een aanpassing van die kaderrichtlijn bínnen die kaderrichtlijn water en dat we dan met zijn allen kunnen zeggen: we hebben het voor elkaar.</p>
24	<p>Onderzoeken of je met een beperkte groei waterplanten toch kunt varen en in welke mate dat afwijkt van de norm die van toepassing moet zijn volgens de Kaderrichtlijn Water.</p>
25	<p>Wij maaien het Oldambtmeer – een meer van achthonderd hectare groot. Wij maaien daar iedere dag vierhonderd hectare. Dat is intensief, maar het kan wel. We maaien ook Meerstad, onder andere, en nog een stuwmeer in Duitsland. Het kan wel, als je het goed aanpakt. Ik nodig iedereen uit om eens een keer bij ons te komen kijken. (naam bij waterschap NZV bekend)</p>